

УДК 332.146

О. В. Коломицева

O. V. Kolomytseva

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІКИ**FORMATION OF MOTIVATIONAL MECHANISM OF INTEGRATION CO-OPERATION OF ECONOMY SUBJECTS**

У статті обґрунтовано значущість мотиваційного механізму взаємодії суб'єктів регіональної економіки в рамках формування та подальшої реалізації регіональної стратегії розвитку. Відзначено, що мотивація суб'єктів регіональної економіки передбачає створення системи партнерської участі для прийняття узгоджених рішень і досягнення партнерської згоди з метою забезпечення координації дій у процесі впливу на економічні зв'язки, що дозволяє забезпечувати прагнення системи до збалансованого і стійкого зростання. Досліджено проблеми розвитку найбільш ефективних форм співробітництва суб'єктів регіональної економіки. Встановлено, що сутність ефективних ринкових технологій мотиваційного забезпечення процесів такої взаємодії полягає в науковій розробці проблем, пов'язаних із пошуком ефективних моделей функціонування мотиваційних механізмів на основі реалізації мікро-, макроекономічних, інституціональних, організаційно-суспільних форм впливу на різні рівні мотиваційних відносин.

Ключові слова: суб'єкти регіональної економіки, мотиваційний механізм, інструменти мотиваційного механізму, стратегічні цілі суб'єктів регіональної економіки.

Постановка проблеми. Невдачі і проблеми реалізації багатьох стратегій і програм розвитку регіонів пов'язані з тим, що економічні та соціальні процеси, які їх супроводжують, не торкаються глибинних явищ у самих елементах регіональної соціально-економічної системи, не враховують мотивації кожного з суб'єктів економічного простору в процесі прийняття регулятивних і управлінських рішень. Регулюючі дії часом здійснюються органами влади всупереч мотиваціям тих, від кого залежить результативність розвитку регіону.

Формування та впровадження мотиваційних механізмів суб'єктів регіональної економіки дозволить об'єктивно оцінити стан стійкості соціально-економічної системи регіону. Оскільки якісні зміни еволюційного становлення різних типів регіонального розвитку обумовлені мотиваціями суб'єктів конкретного економічного простору, слід забезпечити нормалізацію рівня задоволення потреб ключових суб'єктів регіональної економіки. Важливим є чітке уявлення щодо інтересів, бажань і потреб, співвіднесених з реальними ресурсними можливостями як самих суб'єктів, так і того економічного простору, в якому вони функціонують. Урахування цих співвідношень та їх вибудовування в логічний ланцюжок взаємовідносин між різними стратами і рівнями управління може створити передумови для поступального розвитку всієї сфери життєдіяльності регіону.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Значний науковий внесок у вирішення багатоаспектних проблем розвитку регіональних систем зробили видатні вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: О. І. Амоша, Е. Б. Балацький, І. К. Бистряков, М. П. Бутко, В. М. Геєць, О. Г. Гранберг, В. В. Гришко, З. В. Герасимчук, М. І. Долішній, С. І. Дорогунцов, Т. І. Заяць, В. І. Куценко, О. Ю. Красильникова, В. А. Маєвський, В. О. Онищенко, Я. Б. Олійник, М. М. Паламарчук, В. П. Семиноженко, М. І. Фащевський, Л. Г. Чернюк, М. Г. Чумаченко, О. С. Чмир та ін. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання формування стратегій регіонального розвитку опрацьовано в наукових дослідженнях А. І. Ковальова, М. А. Козоріз, С. М. Чистова, А. Є. Никифорова, Т. М. Кришталь.

Поряд з цим, залишаються відкритими питання щодо вивчення економічних відносин між суб'єктами регіональної економіки, розробки моделей мотиваційних механізмів їхньої взаємодії, що обумовлено євроінтеграційним спрямуванням вектору розвитку національної економіки.

Метою даної роботи є обґрунтування доцільності і засад формування мотиваційного механізму взаємодії суб'єктів регіональної економіки в рамках формування регіональної стратегії розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Держава завжди відігравала керуючу та координуючу роль у формуванні регіональної стратегії розвитку. Сучасні економічні процеси, що відбува-

ються в країні, не можуть не відобразитися на принципах побудови стратегії подальшого розвитку регіону. Необхідність формування нового економічного простору України з одночасним посиленням самостійності регіонів тісно пов'язана з проблемами усунення диспропорцій їх розвитку, необхідністю вирішення комплексу існуючих завдань стосовно поліпшення стану інфраструктури, використання наявних ресурсів, створення сприятливого інвестиційного клімату та ін. Управління соціально-економічними процесами в контексті поглиблення регіоналізації набувають все більшої актуальності та спонукають до необхідності формування нових механізмів управління регіональним розвитком, враховуючи особливості формування економічних відносин між суб'єктами регіональної економіки. Забезпечення вирішення вказаних задач передбачає необхідність адекватного моделювання функціонального розвитку регіону з визначенням мотиваційних умов ефективної взаємодії суб'єктів економічних відносин регіону і створення механізмів забезпечення руху до оптимальних параметрів регіонального розвитку, що передбачає збалансований розвиток регіону.

Регіональна економіка базується на наявних в певному адміністративно-територіальному відокремленні ресурсів та знаходиться у тісному взаємозв'язку як з економікою країни в цілому, так і з іншими регіонами, тобто для її ефективного функціонування необхідні розвинуті міжрегіональні та зовнішньоекономічні зв'язки. Розвинення вказаних зв'язків потребує не тільки наявності певних ресурсів для виробництва, а й можливостей для їх гідного функціонування, тобто відповідного стану транспортної інфраструктури, інноваційного спрямування підприємств та ін. Суб'єктами регіональної економіки вважаються центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства і організації, що розташовані в межах регіону, а також кредитно-фінансові інститути (рис. 1) [1, с. 154].

Рівень розвитку регіональної економіки безпосередньо пов'язаний із розвитком соціальної сфери, тобто визначає рівень якості життя його населення. Тому при реалізації стратегії регіонального розвитку необхідно враховувати особливості відносин між регіональною владою і приватним бізнесом, який є важливим чинником соціально-економічного розвитку територій [2, с. 98]. Саме від розвитку підприємництва залежить формування місцевих бюджетів, створення робочих місць, отримання необхідних для певного регіону продукції, товарів та послуг, зростання доходів населення.

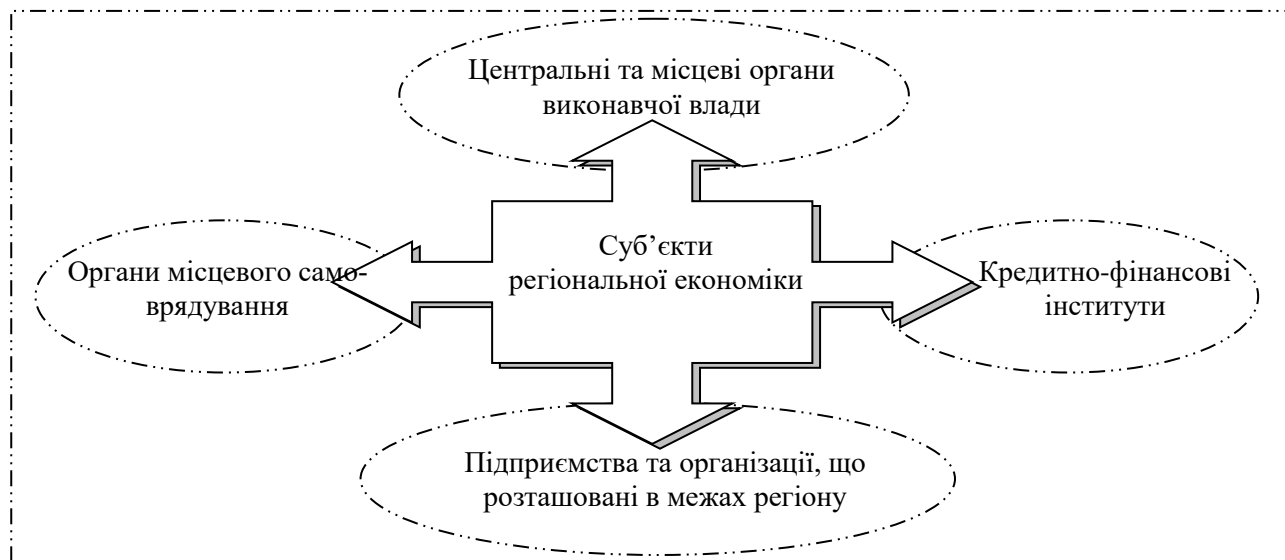

Рис. 1. Суб'єкти регіональної економіки

Однак становлення і розвиток бізнесу неможливі без підтримки та сприяння регіональної влади, що базується на створенні належних умов для подальших позитивних змін у сфері підприємницької діяльності в регіоні, правовому захисту підприємців, підтримки сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченні функціонування необхідної соціальної інфраструктури тощо [3, с. 117].

Відзначимо, що активна участь підприємницьких структур в регіональному розвитку актуалізується у випадку реалізації наступних основних мотиваційних напрямків, загальна конструкція яких передбачає позитивні ефекти для регіональної економіки в цілому і окремих мікроекономічних суб'єктів.

По-перше, можливість отримання фінансової підтримки із регіонального бюджету, зокрема в рамках фінансування інвестиційних програм і проєктів, що особливо актуально в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів підприємств.

По-друге, можливість впливу відображення стратегічних пріоритетів розвитку підприємств і організацій в структурно-інвестиційній і бюджетній політиці регіону, що зумовить формування сприятливого клімату для розвитку відповідних напрямків діяльності.

По-третє, можливість отримання різних інвестиційних і податкових пільг в результаті застосування різних методів непрямого стимулювання інвесторів в системі регіональної економіки, що також знаходить безпосереднє відображення при прийнятті бюджетних рішень, оскільки існуючі у світовій практиці форми і методи стимулювання інвесторів, включаючи пільгове оподаткування, гарантії, забезпечення земельними ділянками, інформаційне забезпечення, у більшості випадків кореспондують із регіональними бюджетами і бюджетною політикою [4, с. 64].

Стратегічні цілі та завдання діяльності органів регіональної влади як суб'єктів регіональної економіки полягають у наступному:

- визначення пріоритетних напрямків розвитку регіону;
- виділення першочергових проблем та завдань соціально-економічного характеру;
- розробка економічних методів для реалізації поставлених завдань;
- дотримання загальногосподарського законодавства та соціально-економічних прав громадян [5, с. 58];
- належне функціонування бюджетних, митних та податкових систем;
- підтримка на гідному рівні транспортної інфраструктури;
- впровадження та використання мотиваційних механізмів, що сприяють розвитку регіону та поліпшують його соціально-економічний стан;
- підтримка в належному стані та ефективне використання об'єктів державної форми власності [6, с. 105].

Слід відмітити, що питання стосовно розпорядження об'єктами державної форми власності, в тому числі можливість їх приватизації чи концесії, визначення напрямку подальшого розвитку соціальної і локальної виробничої інфраструктури, підприємницької діяльності, соціального захисту населення, охорони довкілля необхідно вирішувати з урахуванням першочергових потреб та проблем регіону при максимальному використанні місцевих ресурсів. При цьому слід звернути увагу, що регіональна стратегія повинна бути розроблена з дотриманням пріоритетів загальнодержавного значення. Також місцевим територіальним одиницям необхідно мати власний ресурс економічного розвитку і фінансово-кредитного маневру.

Кризовий стан національної економіки зумовлений не тільки світовою кризою та руйнівними воєнно-політичними процесами, що зараз відбуваються в країні, а й відсутністю ефективної системи мотивів і стимулів економічної поведінки господарюючих суб'єктів, комплексу мотиваційних механізмів, які мають бути націлені на співпрацю всіх суб'єктів регіональної економіки.

Стимулювання процесу формування основ сталого розвитку, забезпечуючи реалізацію та узгодження економічних інтересів великого кола зацікавлених суб'єктів, дозволяє сформувати дієвий механізм в соціально-економічній сфері, де неминучі і реально існують суперечності економічних інтересів, необхідність вирішення яких ставить питання про способи узгодження зазначених інтересів.

Мотиваційний механізм, в даному випадку, можна визначити як частину регіональної системи управління, яка є сполучною ланкою між ресурсною базою і результуючими показниками, що забезпечує досягнення поставлених цілей за рахунок певного набору організаційних, економічних, нормативно-правових та інших інструментів.

Відповідно до пануючих політико-економічних умов розвитку регіону, можна запропонувати використання таких інструментів мотиваційного механізму:

- податкові інструменти – установлення податкових платежів і податкових пільг, які визначають податкову систему регіону і режим оподаткування господарської діяльності, що стимулює її розвиток;
- бюджетні (трансфертні) інструменти – формування і використання державних фінансових ресурсів, їх перерозподіл на державному, регіональному і муніципальному рівнях, а також між галузями господарської системи;
- цінові (тарифні) інструменти – принципи визначення державного регулювання цін і тарифів, способи і форми цього регулювання;

- інвестиційні інструменти – заходи підтримки інвестиційної активності суб'єктів господарювання, критерії і методи розподілу бюджетних капіталовкладень;
- інноваційні інструменти – програми впровадження науково-технічних досягнень у територіально-галузеву господарську систему регіону, що забезпечує конкурентоспроможність економіки [7, с. 251];
- грошово-кредитні інструменти – сукупність кредитних відносин і методів надання кредитів у грошовій або іншій формі на умовах вигідності і повернення;
- інституційні інструменти – методи і форми приватизації і реорганізації відносин власності, управління державною власністю, взаємодії з приватним сектором економіки регіону;
- законодавчі інструменти – заходи, що регламентують нормативно-правові відносини органів влади і бізнесу;
- маркетингові інструменти – створення нових і посилення наявних переваг для залучення в регіон економічних агентів, здатних підвищити добробут жителів регіону, досягнення конкурентного успіху і соціально-економічних цілей регіону;
- екологічні інструменти – збереження і поліпшення природно-ресурсного потенціалу, зниження рівня забруднення територій, створення екологічно чистих виробництв.

Процеси регулювання соціально-економічного розвитку регіонів завжди знаходяться в центрі уваги уряду, регіональних владних структур та суспільства в усіх країнах світу, незалежно від їх державного устрою та економічного стану. Внаслідок цього, актуальним є питання аналізу взаємозв'язків суб'єктів регіональної економіки, що виникають між ними в ході ринкових перетворень та приводять до вибору форм діяльності, які найбільш ефективні при співробітництві: це різновиди державно-приватного партнерства, корпоратизація, створення кластерів.

Однак без запровадження ринкових технологій мотиваційного забезпечення процеси взаємодії з приватним бізнесом відбуваються дуже повільно. Сутність ефективних ринкових технологій мотиваційного забезпечення процесів такої взаємодії полягає в науковій розробці проблем, пов'язаних із пошуком ефективних моделей функціонування мотиваційних механізмів на основі реалізації мікро- й макроекономічних, інституціональних, організаційно-суспільних форм впливу на різні рівні мотиваційних відносин.

У сучасних умовах підвищення ефективності розвитку виробництва може здійснюватися інтенсивним, екстенсивним шляхами та за умови інтеграції вказаних підходів. При цьому слід зазначити, що основним питанням є підвищення інтенсифікації виробничих процесів в сполученні із забезпеченням сприйнятливості підприємств до впровадження новітніх результатів науково-технічного прогресу.

Створення на цій основі дієвого механізму стимулювання суб'єктів має бути орієнтовано на досягнення мети інноваційного розвитку, що визначається як відносно окремих підприємств, так і для регіональної економіки в цілому. В той же час розвиток виробництва за таких умов потребує наявності системи мотивацій, що дозволяє адекватно реагувати на зміни факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, погоджувати кінцеві цілі економічної діяльності з конкретними інноваційними проектами.

Висновки. Вирішення завдань щодо ефективного управління регіональним розвитком спрямоване на створення оптимальних умов для реалізації потенціалу розвитку регіону шляхом подолання інфраструктурних та інституційних обмежень, поліпшення координації діяльності державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу, населення. Формування мотиваційного механізму ефективної взаємодії суб'єктів економічних відносин регіону в контексті управління регіональним розвитком передбачає створення умов для реалізації наявного регіонального потенціалу розвитку. Мотивація має цілеспрямований вплив і є важливим структурним компонентом стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Недостатнє дослідження проблем взаємовідносин суб'єктів регіональної економіки та відсутність розробок щодо впровадження та оцінювання результатів використання мотиваційних механізмів веде до неефективної економічної політики, затримок у часі процесу реформування української економіки, що, у кінцевому результаті, призводить до зниження життєвого рівня населення України, зменшення можливостей подальшого економічного зростання.

Подолання зазначених проблем регіонального розвитку можливе через імплементацію найбільш ефективних форм співробітництва суб'єктів регіональної економіки. Сутність ефективних ринкових технологій мотиваційного забезпечення процесів такої взаємодії полягає в науковій

розробці проблем, пов'язаних із пошуком моделей і формуванням ефективних мотиваційних механізмів на основі реалізації мікро-, макроекономічних, інституціональних, організаційно-суспільних форм впливу на різні рівні мотиваційних відносин.

Список використаної літератури

1. Регіональна політика та механізми її реалізації / [за ред. М. І. Долішнього]. – К. : Наукова думка, 2003. – 489 с.
2. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : [монографія] / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2009. – 336 с.
3. Ковальов А. І. Стратегічні шляхи розвитку регіональної економіки / А. І. Ковальов // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2013. – Вип. 39, ч. 1. – С. 115–119.
4. Голікова Т. В. Світовий та український досвід державного регулювання економічного розвитку регіонів / Т. В. Голікова // Історія народного господарства та економічної думки України. – 2005. – Вип. 37–38. – С. 58–67.
5. Козоріз М. А. Напрями модернізації механізмів реалізації державної політики регіонального розвитку в Україні / М. А. Козоріз // Регіональна економіка. – 2013. – № 2. – С. 52–61.
6. Гринів Л. С. Проблеми розвитку регіональної економіки в Україні / Л. С. Гринів // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2013. – Вип. 38. – С. 105–108.
7. Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : [монографія] / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський держ. ун-т, 2012. – 576 с.
8. Кришталь Т. М. Визначення регіональної економіки як соціально-економічної системи / Т. М. Кришталь // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2013. – Вип. 39, ч. 1. – С. 130–132.

References

1. Regional'na polityka ta mekhanizmy yiyi realizatsiyi (2003). Za red. M. I. Dolishn'oho. Kyiv: Naukova dumka, 489 s.
2. Zhalilo, Ya. A. (2009) Teoriya ta praktyka formuvannya efektyvnoyi ekonomichnoyi stratehiyi derzhavy. Kyiv: NISD, 336 s.
3. Koval'ov, A. I. (2013) Stratehichni shlyakhy rozvytku rehional'noyi ekonomiky. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Ekonomika*, 39 (1), s. 115–119.
4. Holikova, T. V. (2005) Svitovyy ta ukrayins'kyy dosvid derzhavnoho rehulyuvannya ekonomichnoho rozvytku rehioniv. *Istoriya narodnoho hospodarstva ta ekonomichnoyi dumky Ukrayiny*, (37–38), s. 58–67.
5. Kozoriz, M. A. (2013) Napryamy modernizatsiyi mekhanizmiv realizatsiyi derzhavnnoi polityky rehional'noho rozvytku v Ukrayini. *Rehional'na ekonomika*, (2), s. 52–61.
6. Hryniv, L. S. (2013) Problemy rozvytku rehional'noyi ekonomiky v Ukrayini. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Ekonomika*, (38), s. 105–108.
7. Sotsial'no-ekonomichna motyvatsiya innovatsynoho rozvytku rehionu (2012). Za zah. red. d-ra ekon. nauk, profesora O. V. Prokopenko. Sumy: Sums'kyy derzh. un-t, 576 s.
8. Kryshstal', T. M. (2013) Vyznachennya rehional'noyi ekonomiky yak sotsial'no-ekonomichnoi systemy. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Ekonomika*, 39 (1), s. 130–132.

O. V. Kolomytseva

FORMATION OF MOTIVATIONAL MECHANISM OF INTEGRATION COOPERATION OF REGIONAL ECONOMY SUBJECTS

The article substantiates the importance of motivational mechanism of interaction of regional economy subjects through the formation and implementation of regional development strategies. The features of economic relations between subjects of regional economy as regional authorities and private business, which is an important factor of socio-economic development of the region, are considered and their role in the formation and implementation of regional development strategies is investigated. It is proved that in modern conditions of socio-economic development the main strategic objectives of regional authorities as actors of regional economy must consist in: clear prioritization of the directions of regional development; the elaboration of the ways to address priority problems and challenges of socio-economic nature; the search for new efficient and economic methods of tasks implementation; the maintenance of the level of

transport infrastructure; the implementation and use of motivational mechanisms that contribute to the development of the region and improve its socio-economic condition and others.

The essence of motivational mechanism in the context of formation of effective economic relations between subjects of regional economy is determined and a set of its tools: tax, fiscal (transfer), price (tariff), investment, innovation, monetary, institutional, legislative, marketing and environmental ones is outlined. It is noted that the motivation of regional economy subjects involves the creation of a system of partnership participation for decision-making and achievement of a partnership agreement at the stages of the formation of regional development strategy and its implementation in order to ensure the coordination in the process of influencing on economic relations that helps to ensure the tendency of the system to balanced and sustainable growth. Scientists studied the development of the most efficient forms of cooperation of regional economic entities (by kinds of public-private partnership, corporatization, creation of clusters, etc), based on the lack of appropriate market-based technologies and motivational processes to ensure this communication. The essence of these technologies consists in scientific development of the problems connected with the search for effective models of motivational mechanisms functioning on the basis of realization of micro-, macroeconomic, institutional, organizational and social forms of the influence on different levels of motivational relations.

Keywords: *subjects of regional economy, motivational mechanism, motivational mechanism tools, strategic goals of regional economic entities.*